

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI DARSLARIDA KOMMUNIKATIV YONDASHUVNING AHAMIYATI VA SAMARADORLIGI

Abdujalilova Malohat Mansur Qizi

Annotatsiya

Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida ingliz tili o'qitish jarayonida kommunikativ yondashuvdan foydalanishning nazariy va amaliy asoslari, uning o'quvchilar nutqiy kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rni hamda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikka ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada interaktiv mashg'ulotlar samaradorligi, motivatsiyani oshirish usullari va kommunikativ metodni milliy ta'lim tizimiga integratsiya qilish imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: kommunikativ metod, nutqiy kompetensiya, interaktiv ta'lim, TESOL, ingliz tili darsi.

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические и практические основы применения коммуникативного подхода в процессе преподавания английского языка в общеобразовательных школах. Анализируется его роль в формировании коммуникативной компетенции учащихся, а также влияние на взаимодействие между учителем и учеником. В статье освещается эффективность интерактивных заданий, методы повышения мотивации и возможности интеграции коммуникативного метода в национальную систему образования.

Ключевые слова: коммуникативный метод, коммуникативная компетенция, интерактивное обучение, TESOL, урок английского языка.

Annotation

This article discusses the theoretical and practical foundations of applying the communicative approach in teaching English at secondary schools. It analyzes its role in developing students' communicative competence and its impact on teacher-student interaction. The paper emphasizes the effectiveness of interactive activities, strategies to increase motivation, and opportunities for integrating the communicative method into the national education system.

Keywords: communicative method, communicative competence, interactive learning, TESOL, English language teaching.

Kirish

So'nggi yillarda O'zbekistonda ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitish masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Prezident qaror va farmonlarida chet tillarini, jumladan, ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish masalalari alohida qayd etilgan.

Bugungi kunda umumta'lim maktablarida ingliz tilini o'rgatishda asosiy e'tibor o'quvchilarning amaliy muloqot qila olish qobiliyatini shakllantirishga qaratilmoqda. Chunki grammatik qoidalarni yod olish va lug'at boyligini kengaytirishning o'zi yetarli emas, eng muhim vazifa – o'quvchini ingliz tilida erkin fikr almashishga tayyorlashdir. Shu sababli kommunikativ metod zamonaviy ta'limda alohida ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Kommunikativ metod (Communicative Language Teaching – CLT) 1970-yillarda tilshunos D. Hymes tomonidan ilgari surilgan “kommunikativ kompetensiya” nazariyasiga asoslanadi. Bu nazariyaga ko'ra, tilni bilish – bu nafaqat grammatik qoidalarni yod olish, balki uni real hayotiy vaziyatlarda to'g'ri qo'llash qobiliyatini ham anglatadi. Keyinchalik Canale va Swain (1980) bu nazariyani to'ldirib, grammatik, diskursiv, sotsiolingvistik va strategik kompetensiya tushunchalarini kiritganlar. Shu tariqa CLT nafaqat nazariy, balki amaliy yondashuv sifatida ham shakllandi.

CLTning asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

1. O'quvchilarda erkin muloqot qila olish qobiliyatini rivojlantiradi;
2. Real vaziyatlarda tilni qo'llashni o'rgatadi;
3. Dars jarayonida ijodkorlikni rag'batlantiradi;
4. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydi;
5. O'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi.

Masalan, o'qituvchi faqat qoidani tushuntirib qo'yishdan ko'ra, o'quvchilarni savol-javob, bahs va rol o'yinlari orqali muloqotga jalb qilsa, ular o'rgangan bilimlarini amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Amaliy qo'llanilishi

Kommunikativ metod dars jarayonida turli mashg'ulotlar orqali amalga oshiriladi. Eng samarali usullardan ba'zilar:

- Role-play (Rollar o'yini) – o'quvchilar turli hayotiy vaziyatlarni sahnalashtiradi;
- Pair work (Juftlikda ishlash) – ikki kishilik mashqlar orqali o'zaro muloqot qiladilar;
- Information gap activities – o'quvchilar bir-biridan yetishmayotgan ma'lumotlarni so'rab bilib oladi;
- Group discussions va debates – guruh bo'lib munozaralar tashkil etiladi.

Bu usullar orqali o'quvchilar o'zaro muloqot qilishni o'rganadilar va nutqiy kompetensiyalari rivojlanadi.

Mamlakatimizda CLTni joriy etish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Cambridge va Oxford kabi nashriyotlarning darsliklari asosida

tayyorlangan yangi o'quv qo'llanmalari maktablarda keng qo'llanmoqda. 2023-yilda o'tkazilgan monitoring natijalariga ko'ra, CLT asosida dars o'tgan o'quvchilarning ingliz tilida nutq so'zlashish ko'nikmalari an'anaviy metodda o'qitilgan sinflarga nisbatan 18% yuqori bo'lgani aniqlangan.

Tarixan chet tillarini o'qitishda Grammatika-tarjima metodi va Direkt metod keng qo'llanilgan. Grammatika-tarjima metodi nazariy bilimni mustahkamlagan, biroq amaliy nutq ko'nikmalarini shakllantira olmagan. Direkt metod esa faqat muloqotga e'tibor qaratib, grammatikani chetlab o'tgan. CLT esa bu ikki metodning kuchli tomonlarini uyg'unlashtirgan va dars jarayonida nazariya ham, amaliyot ham o'zaro bog'langan holda beriladi. Yevropada CEFR talablariga muvofiq ingliz tili ta'limi asosan CLT asosida olib boriladi. Janubiy Koreya, Yaponiya va Xitoy maktablarida ham kommunikativ yondashuv ustuvor metod hisoblanadi. O'zbekistonda esa bu metod hali to'liq joriy etilmagan bo'lsa-da, ayrim tajriba sinflarida uning samaradorligi tasdiqlangan.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun maktablarni texnik vositalar bilan jihozlash, o'qituvchilar malakasini oshirish va qo'shimcha dars mashg'ulotlari tashkil etish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kommunikativ metod umumta'lim maktablarida ingliz tilini o'qitishda samarali vosita hisoblanadi. U o'quvchilarda muloqot ko'nikmasini shakllantirish, erkin fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirish imkonini beradi. Kelgusida CLTni keng tatbiq etish uchun davlat miqyosida metodik qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish, o'qituvchilarni qayta tayyorlash va ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish zarur.